

Aanvullend onderzoek vleermuizen en uilen

Buren, Appelgaard

Gemeente Buren

Aanvullend onderzoek vleermuizen en uilen

Buren, Appelgaard

Gemeente Buren

Datum:

21 oktober 2011

Projectgegevens:

NAT01-VVT00001-02a

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Huidige situatie	1
1.3	Voorgestane ontwikkeling	2
2	Methode	3
2.1	Vleermuisonderzoek	3
2.2	Onderzoek uilen	4
3	Resultaten	5
3.1	Vleermuizen	5
3.2	Uilen	9
4	Conclusies en aanbevelingen	11
4.1	Conclusies onderzoek	11
4.2	Toetsing Flora- en faunawet	11
4.3	Advies mitigerende maatregelen	13
4.4	Aanbevelingen	14
5	Bronnen	15

Bijlagen:

Bijlage I - Soortbeschrijvingen

Bijlage II - Toetsingskader Flora- en faunawet

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aanleiding voor dit aanvullende onderzoek naar vleermuizen en uilen vormt de herontwikkeling van het plangebied De Appelgaard te Buren. De ruimtelijke ontwikkeling bestaat uit de herontwikkeling van de locatie Appelgaard. Daarvoor zal de aanwezige bebouwing worden gesloopt en mogelijk (een deel van) de bestaande beplanting worden gekapt.

In ruimtelijke plannen is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten. Met andere woorden, in het ruimtelijke ordeningstraject dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is. In dit kader is een quickscan flora en fauna uitgevoerd op de locatie (rapport Croonen Adviseurs, 8 november 2010). Hieruit bleek dat vleermuizen en uilen mogelijk voor kunnen komen op de planlocatie. Indien dat het geval is dan heeft de ruimtelijke ingreep mogelijk consequenties voor deze soorten. Daarom is geadviseerd een nader onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen en uilen in het plangebied. In voorliggende rapportage zijn de resultaten van het nader onderzoek beschreven.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied ligt aan de rand van de bebouwde kom van Buren. In figuur 1 is het onderzoeksgebied weergegeven.

Het plangebied wordt grofweg begrensd door de straten Prins Willem Alexanderstraat en Marijkelaan. Aan de noordoostzijde wordt het plangebied begrensd door het voetpad dat langs de bomenrij loopt.

Op het terrein is een wooncomplex aanwezig en een aantal rijtjeswoningen. In het midden van het plangebied is een plein met gemeentelantsoen. Om het wooncomplex zijn tevens een viertal houten schuurtjes aanwezig die dienen als fietsenstalling. Binnen het plangebied staan her en der solitaire bomen. Er zijn geen waterlopen, poelen of vijvers aanwezig binnen de grenzen van de planlocatie. Tussen de bomenrijen ten noordoosten van het plangebied loopt wel een sloot.

Figuur 1: Begrenzing plangebied (www.bingmaps.nl, 2010).

1.3 Voorgestane ontwikkeling

De ruimtelijke ontwikkeling bestaat uit de herontwikkeling van de locatie Appelgaard. Daarvoor zal de aanwezige bebouwing worden gesloopt en mogelijk (een deel van) de bestaande beplanting worden gekapt.

2 Methode

2.1 Vleermuisonderzoek

Tijdens het onderzoek is er gewerkt volgens de richtlijnen voor het inventariseren van vleermuizen, die zijn opgesteld door het Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur: 'Vleermuisprotocol 2010, 5 maart 2010'.

Tijdens dit aanvullend onderzoek is (gericht) gezocht naar jagende, trekkende en zwermende vleermuizen. Daarnaast is ook gezocht naar paarterritoria en verblijfplaatsen. Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het nodig om een vleermuisonderzoek verspreid over het seizoen uit te voeren. In totaal zijn zeven veldbezoeken uitgevoerd in de periode september 2010 tot en met augustus 2011. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de verschillende veldbezoeken, inclusief de waarnemingsomstandigheden tijdens de bezoeken.

Datum	Tijd	Gemiddelde temperatuur	Wind	Neerslag	Bewolking
29-9-2010	21.30-00.30	12°C	geen	geen	100%
30-4-2011	22.00-01.00	13°C	1 á 2 west	geen	geen
16-6-2011	22.15-00.30	15°C	geen	geen	60%
20-6-2011	04.00-05.30	11°C	geen	geen	20%
30-7-2011	21.00-24.00	16°C	geen	geen	50%
09-8-2011	05.00-06.30	14°C	geen	geen	50%
30-8-2011	21.00-24.00	13°C	geen	geen	geen

Eind september 2010 is een avond-/nachtbezoek uitgevoerd. Vervolgens is eind april 2011 wederom een avond-/nachtbezoek uitgevoerd. In juni en juli/augustus 2011 is zowel een avond- als een ochtendbezoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het avondbezoek in juli is er bij daglicht op de locatie gezocht naar sporen die duiden op de aanwezigheid van vleermuizen (keutels, afgebeten vlindervleugels, meststrepen enz.). Daarbij zijn ook holten, spleten en scheuren die geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen doorzocht. Tenslotte is eind augustus 2011 een avond-/nachtbezoek uitgevoerd.

Het weer is van invloed op de activiteiten van vleermuizen en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind (meer dan 3 Beaufort), langdurige regenval, dichte mist en temperaturen onder de 12 graden zijn belemmerende factoren. Tijdens deze weersomstandigheden is er niet gewerkt.

Gedurende de veldbezoeken werd het onderzoeksgebied te voet doorkruist, zodanig dat een gebiedsdekkende inventarisatie werd verkregen. Er is gericht gezocht naar hoe de vleermuizen het plangebied en de nabije omgeving gebruiken door het lokaliseren van verblijfplaatsen, het lokaliseren van paarplaatsen en het vaststellen van vliegroutes en foerageergebied.

Hierbij moet worden opgemerkt dat het onderzoeksgebied meestal groter is dan het weergegeven plangebied. Dit wordt gedaan omdat, ook al vinden de werkzaamheden binnen de grenzen van het plangebied plaats, deze werkzaamheden ook verstoring kunnen opleveren voor vleermuizen die zich mogelijk net buiten het plangebied bevinden.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector. Een batdetector is een apparaat dat de voor mensen onhoorbare ultrasone geluiden die vleermuizen gebruiken, omzet in hoorbaar geluid. Aan de hand van het ritme en de frequentie van het geluid (soms aangevuld met zichtwaarnemingen) kan een soort worden gedetermineerd. Tijdens het bezoek is gebruik gemaakt van de Petterson D240x en de Petterson D200 batdetectors. De D200 was daarbij afgesteld tussen de 20 en 25 kHz en de D240x tussen de 40 en 45 kHz. Op die manier moeten alle vleermuissoorten waarvan het voorkomen in Nederland bekend is te ontvangen zijn. Met de Petterson D240x kunnen opnamen worden gemaakt die later geanalyseerd kunnen worden met behulp van het programma Batsound. Vooral voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

2.2 Onderzoek uilen

Op drie momenten is er nagegaan of er in en nabij het plangebied uilen broeden:

- een veldbezoek op 11 maart 2011;
- een veldbezoek in combinatie met de vleermuisronde in april 2011;
- een veldbezoek in combinatie met de vleermuisronde in juni 2011.

Tijdens deze veldbezoeken is er steeds gewerkt met een recorder waarmee de geluiden (roepende mannetjes) van uilen worden afgespeeld. Territoriumhoudende uilen reageren doorgaans fel op de afgespeelde geluiden.

Daarnaast is er nauwgezet gezocht naar sporen die afkomstig zijn van uilen, en is in de relevante periode gelet op de kenmerkende geluiden van om voedsel bedelende jonge uilen.

3 Resultaten

3.1 Vleermuizen

3.1.1 Literatuur

Het onderzochte plangebied bevindt zich in een omgeving waar volgens de meest recente verspreidingsgegevens de in de onderstaande tabel genoemde vleermuissoorten in theorie kunnen worden waargenomen.

In de tabel staat per soort weergegeven hoe ze het landschap gebruiken, waar verblijfplaatsen aangetroffen kunnen worden en de status van voorkomen in Nederland.

Daarnaast is met een rood kruisje per soort aangegeven welke potenties het onderzochte plangebied en de nabije omgeving voor de desbetreffende soort heeft.

Tabel 1: Schematische weergave van het landschapsgebruik door vleermuizen. A = algemeen, VA = vrij algemeen, Z = zeldzaam, ZZ = zeer zeldzaam.

Soort	Foerageergebied	Zomerverblijfplaats	Kraamverblijfplaats	Paarverblijfplaats	Winterverblijfplaats	Licht jachtgebied	Licht vliegroute	Verblijfplaats in bomen	Verblijfplaats in gebouwen	Status
Gewone dwergvleermuis	X	X	X	X	X					A
Ruige dwergvleermuis	X			X	X					VA
Rosse vleermuis	X	X	X	X	X					VA
Laatvlieger	X	X	X	?	X					A
Gewone grootoorvleermuis	X	X	X	X	X					VA
Watervleermuis		X	X							A
Meervleermuis		X	X	?						Z
Franjestaart	?	X	X							Z
Baardvleermuis	?	X	X							Z
Brandt's vleermuis		X	X							ZZ

3.1.2 Beschrijving veldbezoeken

Veldbezoek eind september 2010

Dit veldbezoek was gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen, baltsende mannetjes, foerageergebied en vliegroutes.

Tijdens dit veldbezoek zijn er geen baltsende mannetjes aangetroffen in het plangebied. Er zijn tijdens dit veldbezoek wel één foeragerende gewone dwergvleermuis en één foeragerende ruige dwergvleermuis waargenomen.

Veldbezoek april 2011

Dit veldbezoek was met name gericht op het vaststellen van baltsende mannetjes en foerageergebied. Daarnaast is er ook gelet op vliegroutes en zwermende vleermuizen. Er zijn tijdens dit veldbezoek acht foeragerende gewone dwergvleermuizen, één ruige dwergvleermuis en één laatvlieger waargenomen in het plangebied en directe omgeving. Tevens is een baltsend mannetje van de gewone dwergvleermuis waargenomen.

Veldbezoeken juni 2011

Het avondbezoek in juni was gericht op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen in en nabij het plangebied.

Er zijn tijdens dit veldbezoek geen uitvliegers (vleermuizen die hun verblijfplaats verlaten) gezien bij de gebouwen in het plangebied. Er zijn wel ongeveer twintig gewone dwergvleermuizen waargenomen, verspreid foeragerend boven het plangebied.

Het ochtendbezoek in juni was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes.

Tijdens dit veldbezoek is een groep zwermende gewone dwergvleermuizen aangetroffen bij een gevel van het complex. Vervolgens is waargenomen dat minstens dertig vleermuizen hier naar binnen zijn gegaan. Deze locatie is weergegeven in figuur 3.

Veldbezoeken juli 2011

Het avondbezoek in juli was vooral gericht op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten bij eventuele verblijfplaatsen.

De tijdens een eerder veldbezoek aangetroffen kolonie van de gewone dwergvleermuis bleek bij dit veldbezoek te zijn verhuisd, of al uiteengevallen te zijn. Nabij de locatie van deze (voormalige) kolonie is wel een twintigtal gewone dwergvleermuizen waargenomen. Daarnaast zijn verspreid door het gebied zeven foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Het ochtendbezoek in juli was met name gericht op het vaststellen van verblijfplaatsen en vliegroutes.

Tijdens dit veldbezoek waren er acht foeragerende gewone dwergvleermuizen aanwezig in het plangebied. Bij de eerder gevonden verblijfplaats is tijdens dit bezoek wel zwermgedrag waargenomen, maar geen invliegers (vleermuizen die het gebouw ingaan). Niet ver van de bovengenoemde verblijfplaats is wel waargenomen dat een klein groepje gewone dwergvleermuizen van minstens vier exemplaren het gebouw binnen ging. Het betrof hier naar alle waarschijnlijkheid een groepje mannetjes.

Voor en na de veldbezoeken in juli is er bij daglicht gezocht naar sporen die duiden op het voorkomen van vleermuisverblijfplaatsen (mest, afgebeten vleugels enz.). Dergelijke sporen zijn echter niet aangetroffen.

Veldbezoek eind augustus 2011

Dit avondbezoek was gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen, baltsende mannetjes, foerageergebied en vliegroutes.

Deze avond zijn in het plangebied negen foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Daarnaast zijn ook twee baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis aangetroffen.

3.1.3 Overzicht gebruik van het plangebied door vleermuizen

Overzicht waarnemingen

In totaal zijn in het plangebied en directe omgeving de onderstaande drie soorten vleermuizen aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*)
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

De waarnemingen van de soorten in het gebied zijn met stippen in figuur 2 aangegeven. Voor de overzichtelijkheid zijn in deze kaart niet alle waarnemingen weergegeven. De kaart geeft vooral een beeld in welke delen van het plangebied en omgeving de vleermuizen foerageren.

Figuur 2. Overzicht foeragerende vleermuizen in het plangebied (rood omkaderd) en directe omgeving. Verschillend gekleurde stippen geven verschillende soorten vleermuizen weer (gewone dwergvleermuis, blauwe stip; ruige dwergvleermuis, gele stip; laatvlieger, groene stip).

Verblijfplaatsen en zwermgedrag

In het plangebied zijn twee verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis gevonden. Ten eerste is een kraamkolonie van minstens dertig gewone dwergvleermuizen in de zuidelijke gevel van één van de gebouwen in het plangebied aangetroffen. Niet ver van deze kraamkolonie bevond zich ook een verblijfplaats van minstens vier gewone dwergvleermuizen, naar alle waarschijnlijkheid een groepje mannetjes. De locaties van beide verblijfplaatsen zijn aangegeven in figuur 3.

Figuur 3. Verblijfplaatsen in het plangebied (rood omkaderd) en directe omgeving. Met een lichtblauwe stip is een kraamkolonie van de gewone dwergvleermuis aangeduid en met een gele stip een mannetjesverblijfplaats.

Foerageergebied

Tijdens alle veldbezoeken zijn er in het plangebied en directe omgeving foeragerende vleermuizen waargenomen, meestal zelfs meerdere exemplaren. Echter, de aantallen vleermuizen zijn niet van dusdanige aard dat gesproken kan worden van een druk bezocht foerageergebied. Gezien de aard en omvang van het plangebied en de omgeving is het daarom niet te verwachten dat het hier gaat om een foerageergebied dat van essentieel belang voor het voortbestaan van de lokale vleermuispopulatie(s).

Vliegroute

De vleermuizen komen willekeurig naar het plangebied toe vliegen, en verlaten op dezelfde manier het gebied. Van een echte vliegroute is dan ook geen sprake.

Paarterritoria

In het voorjaar werd er een baltsend mannetje van de gewone dwergvleermuis waargenomen in het zuidwestelijk deel van het plangebied.

De baltslocatie is aangegeven met een gele stip in figuur 4. In het najaar zijn er twee baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Deze locaties zijn eveneens weergegeven in figuur 4, met een rode stip.

Figuur 4. Baltsplaatsen van de gewone dwergvleermuis in het plangebied (rood omkaderd) en directe omgeving. Gele stip: waarneming in het voorjaar, rode stip: waarneming in het najaar.

3.2 Uilen

Tijdens het avondbezoek in juni zijn in het plangebied geluiden gehoord van de ransuil. Na het ochtendbezoek in juni zijn onder een boom braakballen gevonden van de ransuil. In deze boom is tevens een roestende (rustende, slapende) ransuil aangetroffen. De locatie van deze boom is aangegeven in figuur 5.

Tijdens de veldbezoeken in juli vlogen in het begin van de avond twee ransuilen over het plangebied richting het buitengebied van Buren (zie figuur 5). Ze kwamen overvliegen vanuit de richting van de eerder gevonden roestboom. Bij inspectie van deze boom zijn er wederom enkele verse braakballen van ransuilen gevonden.

In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor een broedgeval van uilen.

Figuur 5. Gebruik van het plangebied (rood omkaderd) en directe omgeving door uilen. De rode stip geeft de locatie weer van een roestboom van de ransuil. De locatie en vliegrichting van twee ransuilen die het plangebied verlieten tijdens het avondbezoek in juli is weergegeven met gele pijlen. De positie van de waarnemer is aangegeven met een blauwe stip.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies onderzoek

In totaal zijn in het plangebied en omgeving de onderstaande beschermde soorten aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
- Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
- Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
- Ransuil	<i>Asio otus</i>

In de bebouwing in het plangebied zijn twee verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen; een (kraam)kolonie van ongeveer dertig exemplaren, en een verblijfplaats van minstens vier gewone dwergvleermuizen (naar alle waarschijnlijkheid een groepje mannetjes). Daarnaast zijn in het plangebied ook baltsende gewone dwergvleermuizen en foeragerende vleermuizen waargenomen. Vliegroutes zijn tijdens de veldbezoeken niet vastgesteld.

In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor een broedgeval van uilen. In het plangebied bevindt zich echter wel een boom die door één of mogelijk twee ransuilen wordt gebruikt als roestplek.

4.2 Toetsing Flora- en faunawet

4.2.1 Vleermuizen

In de bebouwing in het plangebied zijn twee verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen; een (kraam)kolonie van ongeveer dertig exemplaren, en een verblijfplaats van minstens vier gewone dwergvleermuizen (naar alle waarschijnlijkheid een groepje mannetjes). Op basis van de huidige kennis is niet uit sluiten dat het hier gaat om vaste verblijfplaatsen. Dergelijke vaste verblijfplaatsen zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een verstoring van deze verblijfplaatsen betekent een overtreding van de Flora- en faunawet. Voor vleermuizen is een ontheffing voor onderhavig project niet mogelijk. Voor deze soorten moeten effecten dus vooraf worden voorkomen. Dit kan door een mitigatieplan op te stellen en uit te voeren. Een globale inhoud van een dergelijk mitigatieplan wordt in de navolgende paragraaf nader toegelicht.

Als een vaste verblijfplaats of functioneel leefgebied van vleermuizen wordt aangetast of verstoord door de ingreep, wordt geadviseerd een mitigatieplan op te stellen en deze ter goedkeuring voor te leggen aan Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I om er zeker van te zijn dat de juiste procedures worden gevolgd. Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'positieve afwijzing' afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

In het plangebied zijn diverse baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Baltsende gewone dwergvleermuizen hebben geen vaste baltsplek, maar zijn mobiel. Roepende mannetjes hebben dus in de nabijheid een territorium en paarverblijfplaats. Paarverblijfplaatsen behoren tot de vaste rust- en verblijfplaatsen en zijn volgens de Flora- en faunawet beschermd. Dergelijke paarverblijfplaatsen zelf zijn echter niet waargenomen, en kunnen zich zowel binnen als buiten het plangebied bevinden. Binnen het plangebied zijn dergelijke verblijfplaatsen niet aangetroffen. Het is dan ook niet te verwachten dat de voorgenomen werkzaamheden leiden tot een verstoring van een (beschermd) paarverblijfplaats.

Foerageergebied is beschermd als het van essentieel belang is voor het in stand houden van een vaste verblijfplaats. Dit is het geval als bij het verdwijnen van het foerageergebied de verblijfplaats ook zou verdwijnen. Echter, het plangebied wordt niet intensief gebruikt als foerageergebied. Er wordt door het voornemen geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen aangetast.

4.2.2 Uilen

In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor een broedgeval van uilen. In het plangebied bevindt zich echter wel een boom die door één of mogelijk twee ransuilen wordt gebruikt als roestplek. Een dergelijke roestplek wordt niet aangemerkt als een vaste rust- of verblijfplaats. Ransuilen zijn flexibel genoeg om bij verlies van een roestplek een andere roestplek te vinden. Voor wat betreft uilen zijn er dan ook geen belemmeringen te verwachten ten aanzien van de Flora- en faunawet.

4.2.3 Procedure

Vaste verblijfplaatsen zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een verstoring van deze verblijfplaatsen betekent een overtreding van de Flora- en faunawet. Voor vleermuizen is een ontheffing voor onderhavig project niet mogelijk (zie bijlage II). Voor deze soorten moeten effecten dus vooraf worden voorkomen. Dit kan door een mitigatieplan op te stellen en uit te voeren. Een globale inhoud van een dergelijk mitigatieplan wordt in de navolgende paragraaf nader toegelicht.

Als een vaste verblijfplaats of functioneel leefgebied van vleermuizen wordt aangetast of verstoord door de ingreep, wordt geadviseerd een mitigatieplan op te stellen en deze ter goedkeuring voor te leggen aan Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I om er zeker van te zijn dat de juiste procedures worden gevolgd. Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) (bij een aanvraag onder de Omgevingsvergunning) of een 'positieve afwijzing' (bij een regulier ingediende aanvraag) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

4.3 Advies mitigerende maatregelen

Op basis van het uitgevoerde vleermuisonderzoek kan worden gesteld dat zich in één van de te slopen gebouwen vleermuisverblijfplaatsen bevinden. Deze zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Omdat een ontheffing in dit geval niet mogelijk is, moeten effecten op vleermuizen vooraf worden voorkomen. Hiertoe moeten mitigerende maatregelen worden getroffen. Dergelijke maatregelen worden hieronder nader toegelicht.

Verblijfplaatsen

De mitigerende maatregelen die genomen moeten worden om - zowel tijdelijke als permanente - effecten de in het plangebied aanwezige vleermuisverblijfplaatsen geheel te voorkomen bestaan in feite uit twee delen.

Ten eerste moet ook in de nieuwe situatie het plangebied geschikt zijn voor het herbergen van een soortgelijke vleermuisverblijfplaats als die nu in het plangebied aanwezig is. De in het plangebied te realiseren bebouwing kan/moet hiertoe worden voorzien van een vijftal min of meer kunstmatige vleermuisverblijfplaatsen. Speciaal voor renovatie of nieuwbouw zijn er onderhoudsvrije vleermuizenkokers in de handel die ingemetseld kunnen worden, en zogenaamde vleermuiskwartieren die eenvoudig te bevestigen zijn aan muren. Deze positieve, duurzame maatregelen zijn veelal eenvoudig en met geringe meerkosten in nieuwbouw in te passen. Eventueel kan ook een vervangende verblijfplaats worden gerealiseerd door de bouw van een zogenaamde vleermuistoren (zie <http://www.zoogdiervereniging.nl/node/822>).

Om tijdelijke effecten te voorkomen moeten daarnaast ook in de periode tussen de sloop van de huidige bebouwing en de realisatie van de nieuwbouw een vijftal alternatieve, tijdelijke verblijfplaatsen worden aangeboden. Praktisch gezien is dit het eenvoudigst te realiseren door het ophangen van vleermuiskasten aan de bebouwing in de directe omgeving van het plangebied.

Het ophangen van deze kasten en het bepalen van een geschikte locatie dient uitgevoerd te worden onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van vleermuizen.

Slopen

Voorafgaand aan de sloop dient het pand ongeschikt te worden gemaakt voor vleermuizen door het laten ontstaan van tocht waardoor het microklimaat wordt verstoord. Dit betekent dat al het aanwezige plaatmateriaal en overige losse elementen van de buitenzijde voorzichtig verwijderd worden.

1 Onder een deskundige wordt verstaan iemand die voor de relevante situatie en soorten aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. Dat kan zijn een ecooloog van een ecologisch adviesbureau, iemand die aantoonbaar actief is op het gebied van soortenmonitoring of iemand die aantoonbaar actief is op het gebied van soortbescherming en aangesloten/werkzaam bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (bijvoorbeeld RAVON, VZZ, Vogelbescherming, FLORON, SOVON, etc.).

Waar sprake is van spouwmuren kunnen er voorzichtig gaten in de buitenmuren worden gemaakt om het microklimaat te beïnvloeden. Zo krijgen aanwezige individuen de mogelijkheid om te ontluchten. Het ongeschikt maken en het slopen van het pand dienen te worden uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden (winterrust-, kraam- en paarperiode) van de gewone dwergvleermuis.

4.4 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele aanbevelingen gedaan waarbij het aan de initiatiefnemer is om deze al dan niet op te volgen. De aanbevelingen voor vleermuizen zijn geheel op vrijwillige basis en hebben geen gevolgen indien ze niet worden opgevolgd.

Verschillende soorten vleermuizen maken gebruik van de omgeving in en nabij het plangebied. Om te voorkomen dat vleermuizen tijdens de werkzaamheden worden verstoord, wordt aangeraden om het aanbrengen van verlichting zoveel mogelijk te beperken (ook tijdens de sloop en bouw). Nagenoeg alle vleermuissoorten zijn namelijk gevoelig voor lichtverstoring.

Indien gewenst zou tevens in het ontwerp rekening gehouden kunnen worden met vleermuizen door verlichting te gebruiken die minder verstorend is voor vleermuizen. Lage armaturen met wit licht die naar beneden uitstralen vormen geen belemmering voor vleermuizen en zouden gebruikt kunnen worden.

5 Bronnen

Limpens, H., Twisk, P., Veenbaas, G., 2004. Met vleermuizen overweg. Uitgave Dienst Weg- en Waterbouw, Delft, en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

Limpens, H., Regeling, J., Koelman, R., 2009. Vleermuizen en planologie.

Twisk, P., i.s.m. de Zoogdierverseniging, 2008. Handleiding Netwerk Noord-Brabant Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen.

Twisk, P., Limpens, H., 2006. Een thuis voor de vleermuis. Beschermingsplan voor de vleermuizen in Noord-Brabant. Uitgave Provincie Noord-Brabant.

Bijlage I

Soortbeschrijvingen

Soortbeschrijvingen aangetroffen vleermuissoorten

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is een zeer kleine, roestbruine tot donkerbruine vleermuis met donkerbruine of zwarte oren, een romplengte van niet meer dan vijf cm en een gewicht van 3,5 tot 8 gram. De naar verhouding lange, smalle vleugels (spanwijdte 18 tot 24 cm) maken dat ze in de vlucht groter lijken dan ze zijn.

De gewone dwergvleermuis is een algemeen voorkomende soort die hoofdzakelijk verblijft in gebouwen (spouwmuren, dakbetimmering, onder daken, enz.). Het dier jaagt in de beschutting van opgaande vegetatie, binnen de bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, boven water, in bossen en langs bosranden, in en langs lanen, bomenrijen, singels, houtwallen en holle wegen. Gewone dwergvleermuizen gebruiken de verblijfplaatsen binnen het netwerk van een kraamkolonie plaatstrouw, maar verhuizen daarbinnen vaak. Mannetjes bezetten in de bebouwde omgeving een territorium. Hier wordt vooral tussen eind augustus en begin oktober fanatiek gebaltst. Ergens binnen dit territorium wordt een paarplaats gezocht. De precieze locatie is moeilijk vast te stellen; het gaat dan om spleten en gaten in gebouwen, plekken die in de winter door kleine groepen ook als winterverblijf worden gebruikt. Overwinterende dieren verblijven vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter daklijsten en onder dakpannen, maar ook in spleten in muren van forten. Daarnaast gebruiken ze onderaardse kalkgroeven als winterslaapplaats. Ze kiezen meestal vorstvrije, wat warmere en droge plaatsen.

Ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) is een kleine vleermuis, met een lengte van circa 5,5 cm, een gewicht van 6 tot 15,5 gram en een spanwijdte van 23 tot 25 cm. Het is een donkerbruine tot roodbruine vleermuis met kleine, zwarte, ronde oren. De soort is iets groter en zwaarder dan de verwante gewone dwergvleermuis en heeft een duidelijke beharing tot op een derde van de bovenzijde van de staartvlieghuid en aan de onderzijde van de dijbenen. In de vlucht oogt de ruige dwergvleermuis wat groter dan de gewone dwergvleermuis.

De ruige dwergvleermuis is in ons land een algemeen voorkomende soort, waarvan de verspreiding en aantallen stabiel lijken. Het is een soort van half open, bosrijke landschappen. Vaak jagen ze langs bosranden, door lanen, boven open plekken in bos en langs houtwallen. Waterpartijen en beschutte oevers vormen een belangrijk onderdeel van het leefgebied. Bij relatief windstil weer kunnen ze tot ver boven open water vliegen. Ze jagen ook graag bij straatlantaarns. Echter, bebouwing en ook open gebied zijn minder in trek. Kraamgroepen zijn in Nederland nauwelijks gevonden. Uit het buitenland zijn deze bekend van spleten en gaten in bomen, uit nest- en vleermuiskasten, in wildkansels en in gebouwen achter betimmeringen, achter daklijsten, onder dakbedekking en op zolders.

Twee Nederlandse kraamgroepen bewoonden spouwmuren. Solitaire mannetjes en kleine groepen zijn gevonden in spleten en gaten in bomen, achter loshangend schors en in kasten. Ze gebruiken meerdere verblijfplaatsen en verhuizen relatief vaak. Ze jagen tot op 5 à 10 km van de verblijfplaats, waarbij de vliegroutes zoveel mogelijk lijnvormige structuren volgen. Roepende territoriale mannetjes en paarverblijven zijn in Nederland gevonden in nest- en vleermuiskasten, boomholtes, achter daklijsten en betimmeringen, maar ook onder pannen of in spouwmuren. Vaak liggen er grote groepen paarverblijven of –territoria in een klein gebied bijeen. Oude hollenrijke loofbossen in de buurt van waterpartijen kunnen verworpen tot echte paargebieden van ruige dwergvleermuizen, waar haast in elke boom een mannetje zit te roepen. Maar ook de bebouwde kom langs de kust of bij rivieren kan volop gebruikt worden. Veelal gaat het om langjarig gebruikte, traditionele paargebieden.

Laatvlieger

De laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) is een grote vleermuis met een lichaamslengte tot ongeveer acht cm, vrij brede vleugels met een spanwijdte tot 38 cm en een gewicht tot 34 gram. De oren zijn kort en driehoekig, gezicht en neus zijn donker tot zwart. Het dier oogt donker. De vacht is donkerbruin aan de basis tot roodbruin aan de haarpunten. De onderzijde is iets lichter en bruin tot geelbruin. In de vlucht zijn de brede vleugels en de stompe, gebogen staartvlieghuid met een of twee uitstekende staartwervels opvallende kenmerken.

De laatvlieger is een gebouwbewonende soort die overal in Nederland wordt aangetroffen, vooral in relatief open gebied. Het is een typische soort van het agrarische landschap en de rand van bebouwingskernen. In de buurt van de bebouwde kom wordt de laatvlieger vaak gezien jagend op insecten in het licht van straatlantaarns. Doorgaans vliegt de laatvlieger in de beschutting van bosranden, heggen en lanen op een hoogte tussen vijf en twintig meter boven (vochtige) graslanden, weilanden, langs kanalen en vaarten en in tuinen en parken met vijvers. Bij windstil weer kunnen laatvliegers ook boven open water jagen. Verblijfplaatsen van de (kraam)groepen zijn vooral bekend in en op gebouwen: in spouwmuren, achter betimmeringen en daklijsten, onder pannen, op zolders. In de paartijd (september/oktober) worden regelmatig kleine groepjes aangetroffen op locaties waar ze in de zomer niet zaten. Ze bewonen een netwerk van verschillende huizen tot op hooguit enkele honderden meters uit elkaar.

Ze verhuizen soms wel binnen het netwerk, maar zijn in principe erg plaatstrouw. Soms wordt een en hetzelfde huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen doorgaans in een straal van één tot vijf kilometer rondom de kolonie.

Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar bij gunstige weersomstandigheden worden grotere afstanden door open gebied gevlogen.

Bijlage II

Toetsingskader Flora- en faunawet

Toetsingskader Flora- en faunawet

Inleiding

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' - principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2). Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Verbodsbepalingen

In de Flora- en faunawet staat een aantal verbodsbepalingen om beschermde soorten specifiek te beschermen. Deze verbodsbepalingen zijn opgenomen in artikel 8 tot en met 18, waarbij artikel 8 tot en met 12 direct betrekking hebben op de bescherming van (standplaatsen van) planten en (leefgebieden van) diersoorten. Hieronder zijn beknopt de verbodsbepalingen op een rij gezet:

- Artikel 8) het is verboden beschermde planten te plukken, te snijden, te vernielen of op een andere manier te verwijderen;
- Artikel 9) het is verboden om beschermde dieren te verwonden, te doden of te vangen;
- Artikel 10) het is verboden om beschermde dieren opzettelijk te verontrusten;
- Artikel 11) het is verboden om nesten, voortplantings- of andere vaste verblijfplaatsen van dieren te verstoren of aan te tasten;
- Artikel 12) het is verboden om eieren van beschermde dieren te rapen, te beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling of ontheffing verbodsbepalingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I): www.drloket.nl. Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht. Ingerepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan.

Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- bescherming van flora en fauna;
- volksgezondheid of openbare veiligheid;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekent dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EL&I door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Procedure ontheffingsaanvraag

Tabel 2-soorten

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt en geen ontheffing nodig is. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Tabel 3-soorten

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij Dienst Regelingen voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen (zie 2.4.4). Dat zelfde geldt voor vogelsoorten (zie 2.4.5).

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen.

Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) (bij een aanvraag onder de omgevingsvergunning) of een 'positieve afwijzing' (bij een regulier ingediende aanvraag) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van EL&I. Het Ministerie van EL&I geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

- het Ministerie van EL&I geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
- de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.